akmenų sukrautomis apie 60-80 cm pločio ir apie 1 m aukščio akmenų sienelėmis. Todėl pylimo kraštai piliakalnio egzistavimo metu, atrodo, buvo statmeni, o pats pylimas panašus į sieną. Dabar pylimas PV dalies pjūvyje yra 1,4 m aukščio.

Kaip ir 1979 m., darant PV pylimo pjūvį, rasti du gynybiniai grioviai. Vienas jų, esantis prieš pylimą, buvo apie 3 m pločio ir iki 120 cm gylio. Antrasis griovys, atsidengęs išorinėje pylimo pusėje, atidengtas tik iš dalies. Atsidengusi jo dalis buvo 2,5-3 m pločio ir 60-100 cm gylio.

Archeologinių radinių rasta nedaug. Tai 2 geležinių peiliukų dalys, yla, keli galąstuvų fragmentai, dalis molinės liejimo formelės, akmeninio trintuvo dalis, keli neapdirbto gintaro gabaliukai ir daugiau kaip 200 lipdytų puodų šukių. Dauguma surinktų puodų šukių yra lygiu paviršiumi. Tačiau beveik pusė visų šukių yra brūkšniuotu ir silpnai grublėtu-kruopėtu paviršiumi.

Kasinėjimų metu rasta archeologinė medžiaga leidžia Kurmaičių piliakalnį datuoti I tūkstantm. prieš m.e. pabaiga - III-IV m.e. a.

Regina Volkaitė-Kulikauskienė

"MINDAUGO SOSTU" VADINAMO KERNAVĖS PILIAKALNIO TYRINĖJIMAI

1979 m. vasarą VVU LTSR istorijos katedra pradėjo tyrinėjimus Kernavėje (žr. kn.: ATL 1978-1979 metais. V., 1980, p. 35-38). 1980 m. į šiuos tyrinėjimus įsijungė MAII. 1980-1981 m. toliau tirtas piliakalnis, vadinamas "Mindaugo sostu", kuriam dėl nuolatinių rytinio šlaito ir pylimo griūčių gresia visiškas sunykimas (1981 m. dar nušliaužė didelė ŠV pylimo dalis).

1980 m. tirtas pats aikštelės vidurys: trys plotai (4, 5, 6) bendros 215 m^2 apimties. Jie ėjo lygiagrečiai su 1979 m. tir-

tais plotais (1, 2, 3) ŠP kryptimi. 1981 m. buvo ištirti dar du 106 m^2 plotai (7 ir 7A). Pastarieji sudarė 1980 m. atidengtų 4 ir 5 plotų tąsą V kryptimi. Taigi ištirta bemaž visa piliakalnio aikštelės Š dalis. Aikštelės vidurys buvo suardytas XIX a. kasinėjimų, rastos didžiulės duobės, kurių viena užėmė bemaž visą 5 plotą. Vakariniame aikštelės pakraštyje nebuvo didesnių perkasimų, todėl čia gauti bene patys įdomiausi ir svariausi tyrinėjimų rezultatai.

1980 m. aikštelės viduryje buvo rasti du kultūriniai sluoksniai. Viršutinio būta beveik visai suardyto. Žemesnysis 20-30 cm storio kultūrinis sluoksnis buvo aptiktas 0,95-1,05 m gylyje, po supiltu molio ir smėlio sluoksniu. Jame aptiktos sudegusių medinių pastatų liekanos (suanglėję rąstai, perdegęs molis, ištisi degėsių plotai), ūkinės duobės, gausi žiesta keramika, gyvulių kaulai ir datavimui svarbūs radiniai - žalvarinė miniatiūrinė pasaginė segė pastorintais galais, apskrita plokštelinė lieta segelė, geležinis įtveriamasis strėlės antgalis plokščia rombine plunksna ir kt. Iš retesnių keraminių dirbinių minėtinas molinis kiaušinio formos dirbinys (6,3 cm ilgio) ir moliniai verpsteliai.

Po gaisro supiltas 20-30 cm storio smėlio ir 50-80 cm storio molio sluoksnis. Išlygintoje aikštelėje buvo pastatyta nauja pilis, kurios liekanos priklauso viršutiniam kultūriniam sluoksniui. Jis aikštelės viduryje buvo bemaž visai sunaikintas.

1981 m. aptikti trys kultūriniai sluoksniai. Aikštelės V pakraštyje aptiktos paties žemutinio kultūrinio sluoksnio liekanos su grublėtąja keramika.

Šis kultūrinis sluoksnis susidaręs I m.e. tūkstantm. pirmojoje pusėje ir jo viduryje, atidengtas 1,1-1,9 m gylyje. Tuo metu piliakalnio aikštelė buvusi nelygi, ji laipsniškai žemėjo

P kryptimi ir gana staigiai R ir V šlaitų kryptimi. Iki 60 cm storio kultūrinį sluoksnį, ėjusį pačiu aikštelės pakraščiu, sudarė juoda, riebi žemė, kurioje buvo randama grublėtosios keramikos šukių. Ištirtų plotų dugne, jau nejudintame, natūraliame molyje atidengtos stulpaviečių eilės, iš kurių matyti pastatus buvus stulpinės konstrukcijos, 3,5 x 3,5 cm dydžio. Kampinių stulpų skersmuo 20-25 cm, sienoms kalti 8-10 cm skersmens stulpeliai 38 cm nuotoliu vienas nuo kito. Tarpai tarp jų turėjo būti perpinti ir apdrėbti moliu. Aptiktas ir vienas 40 x 55 cm dydžio židinys, kuriame stovėjo beveik cilindro formos puodas grublėtu paviršiumi.

Žemutinį kultūrinį sluoksnį dengė antras, priklausąs jau II tūkstantm. pradžiai. 1981 m. jame atidengtos sudegusio pastato liekanos. Tarp jų išliko pastato kampas, išilginės sienos rąstai, krosnies pado liekanos, daug griuvenų , molio tinko gabalai - kai kurie profiliuoti, gražiai nulygintu paviršiumi. Kita šio sudegusio pastato dalis buvo suardyta XIX a. Be to, šiam sluoksniui priklausė gynybinė siena, kurios liekanas sudarė kelių sluoksnių stambių akmenų grindinys, ėjęs pačiu aikštelės pakraščiu. Išlikusios stulpų vietos rodo, jog siena buvusi iš vertikaliai sukaltų stambių rąstų ir sukrautų akmenų. Tarp pastato griuvenų ir šalia buvo rasta žiestos banguotų ir tiesių horizontalių griovelių raštu puoštos keramikos, geležinis apskritas apkaustas, strėlių antgalių fragmentų, peiliukų, gyvulių kaulų ir kt. Tam sluoksniui priklauso gana didelės ūkinės duobės, buvusios į P nuo minėto pastato, kai kuriose jų aptikta daug gyvulių kaulų.

Po šio gaisro piliakalnyje atlikti dideli rekonstrukciniai darbai: sudegusios pilies liekanos užpiltos iki 1 m storio smėlio ir molio sluoksniu, kuris buvo storesnis aikštelės P dalyje,

laipsniškai plonėjo Š kryptimi ir bemaž visai išnyko prie pylimo. Taigi piliakalnio aikštelė buvo išlyginta ir gerokai padidinta. Šitaip rekonstruotame piliakalnyje buvo pastatyta nauja jau kitos struktūros pilis. Aikštelės pakraščiais ėjo 3,4 m pločio ilgi pastatai (ilgio nepavyko nustatyti). Statybai naudoti tašyti keturkampiai 11 x 21, 11 x 26; 11 x 25 cm storio rąstai ir akmenys. Kaip matyti iš stulpaviečių, 2 rąstai buvo įkalti 1,4 m nuotoliu vienas nuo kito, sekantis rąstas - už 2,5 m. Ir vėl 1,4 m tarpas. Tarpai tarp stulpų užpildyti horizontaliais rąstais ir akmenimis. Pastatų būta su medinėmis grindimis. Kai kurios lentos ar tąšai suanglėję, kiti apdegę. Vienoje vietoje (tarsi mediniame inde) rasta suanglėjusių grūdų. Matyt, pastatuose laikytos maisto atsargos, juose slėpėsi apylinkės gyventojai ir pilies gynėjai. Tačiau drauge šie pastatai ėjo ir gynybinių sienų funkcijas. Šio sluoksnio radiniai mažai tesiskyrė nuo žemesnio-vidurinio sluoksnio radinių: juos dar galima papildyti tik arbaletiniu strėlės antgaliu, skustuvu.

Šiuos du viršutinius sluoksnius jau ankstesniais tyrinėjimų metais bandyta sinchronizuoti su 1365 ir 1390 m. kryžiuočių puolimais. 1981 m. tyrinėjimai tam neprieštarauja. Sprendžiant iš radinių, šie sluoksniai neabejotinai susidarė XIII-XIV a.

Apskritai ligšioliniai tyrinėjimai leidžia teigti, kad "Mindaugo sostu" vadinamas Kernavės piliakalnis paskutiniuoju savo egzistencijos laikotarpiu buvo grynai gynybinio pobūdžio ir naudotas kaip slėptuvė. Matyt, tuo metu greitomis buvo supiltas ir Š aikštelės dalyje pylimas, kuriame nepastebėta jokių sudėtingesnių konstrukcijų.